

Ajuntament de Barcelona
Institut d'Educació

INSTITUT MUNICIPAL D'EDUCACIÓ DE BARCELONA

BARCELONA CIUTAT EDUCATIVA, CONVERTINT TOTA LA CIUTAT EN UNA AULA

Ara fa gairebé 20 anys, des de l'Ajuntament de Barcelona es va llançar la idea que, en un món cada vegada més complex com el d'avui en dia, perquè l'educació tingui èxit no pot dependre només dels dos baluards tradicionals de l'escola i la família: ha de ser un projecte que impliqui el conjunt de la societat. I aquest discurs precursor, que es va anticipar dues dècades a allò que difon en l'actualitat la UNESCO, adquireix tot el seu sentit en un espai urbà com el de Barcelona, on hi ha un dels teixits associatius més rics i arrelats, configurat per centenars d'entitats lúdiques, cíviques i culturals. Sobre els pilars "som educació, som ciutat i som democràcia", pels volts del 2003 l'Institut Municipal d'Educació va posar en marxa el primer Pla d'Acció del Projecte Educatiu Ciutat de Barcelona. Un projecte amb una innovadora estructura organitzativa i participativa en el món de l'educació, que va aglutinar més de 250 entitats ciutadanes, per tal de portar a terme un total de 56 projectes d'impacte educatiu. Prova dels excel·lents resultats aconseguits, actualment se n'està duent a terme la segona edició, el Pla d'Acció 2008-2011, amb la participació d'un centenar més d'entitats barcelonines, que han volgut sumar-se a aquest projecte. Una iniciativa pionera en el camp de la innovació social amb uns objectius i un model organitzatiu que ha inspirat seguir els passos de la Ciutat Comtal a més de 40 poblacions de tot Catalunya.

INSTITUT MUNICIPAL D'EDUCACIÓ DE BARCELONA (IMEB)

www.bcn.cat/educacio

Adreça: Plaça d'Espanya, 5

Tel. 934.023.663

EL REPTE: impulsar un nou projecte educatiu en què participi tota la ciutat

Antoni Martorell, director gerent de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB).

La gènesi d'aquest projecte es remunta al Congrés de Ciutats Educadores que es va organitzar a Barcelona el 1990, on es va començar a articular el discurs que l'educació del segle XXI havia de ser una tasca compartida per tota la societat. En aquest sentit, es tenia clar que la ciutat, per la seva mateixa naturalesa com a punt de trobada de gent i d'organitzacions de totes les disciplines i sectors, exerceix un procés formatiu d'aprenentatge constant sobre les persones durant tota la seva vida, però especialment en les etapes infantil i adolescent. Es tractava d'aconseguir, doncs, la participació de totes les entitats que, potser no es consideraven intrínsecament educatives, però que desenvolupaven activitats que podien tenir un clar impacte educador. Entitats com ara casals, ateneus i centres culturals on s'organitzen visites a fàbriques i museus, exposicions i mostres diverses –o tallers, fora de l'horari escolar– de les temàtiques més instructives i variades.

El problema era, potser, que el concepte aleshores era massa innovador, perquè ja érem ben bé al 2002 i, més enllà de generar un discurs teòric, no s'aconseguia avançar en el terreny de les actuacions pràctiques i concretes, ni comprometre la societat civil de manera continuada.

“El repte era com implicar totes aquestes entitats ciutadanes en una sèrie de projectes amb uns objectius educatius ben definits, i que tot aquest esforç es mantingués amb una velocitat de creuer al llarg dels anys, per garantir el seu funcionament d'una manera sostinguda en successives edicions”, explica el director gerent de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB), Antoni Martorell.

“Finalment vam veure clar”, hi afegeix, “que una de les claus de l'èxit seria establir una estructura prou participativa perquè tothom se sentís prou implicat i representat, però que, al mateix temps, pogués ser molt operativa perquè es poguessin tirar endavant amb agilitat els diversos projectes.”

EL PROCÉS: crear una xarxa educativa ciutadana a partir d'una metodologia híbrida

Va ser així com, per portar a terme el Projecte Educatiu Ciutat de Barcelona (PEC), en primer lloc es van assentar les bases per a construir una xarxa educativa de la ciutat de la qual formessin part institucions i entitats dels diversos agents socials que poden participar en aquestes activitats educadores: els veïns i les famílies, les escoles de tots els nivells d'edat, les institucions culturals i de lleure, les empreses i el món del treball, els mitjans de comunicació i les diferents institucions. I en segon lloc, se les va comprometre en una sèrie d'accions pràctiques i concretes amb capacitat de transformació de la realitat.

Es tenia molt clar que allò que es volia era que arribés a ser “un projecte de governança educativa de la ciutat, i per això es va fer des d’un criteri de treball en xarxa dels actors implicats, tot construint-la de baix a dalt a partir de la transparència, la participació i la coresponsabilitat”, apunta Antoni Martorell.

De seguida en va comprovar que enlloc no hi havia precedents d’intentar articular un sistema educatiu com aquest, que pretenia anar més enllà de l’escola. S’havia de crear un model completament nou. Per això, “la metodologia desenvolupada pel projecte va tenir un caràcter híbrid a partir de combinar estratègies ja existents: la metodologia que utilitza la pedagogia per a definir els projectes educatius, la metodologia dels plans estratègics i socials de la societat, i la metodologia dels processos participatius”.

Partint d’aquests paràmetres, des de l’IMEB, el 2003 es va convocar un total de 250 entitats de la ciutat, més les àrees municipals, els centres educatius i altres agents educatius individuals; és a dir, al voltant d’unes 400 persones en total, amb les quals

es va conformar el plenari constituent del PEC. Aquest plenari, que es reuneix cada dos anys, és el que va donar legitimitat organitzativa a tot el projecte i va servir per a constituir tota una estructura de funcionament intern força complexa i completa. L'estructura organitzativa del PEC està encapçalada per un consell directiu que aglutina més de 65 entitats, que es reuneixen trimestralment, i de la qual surt elegida una comissió delegada, formada per 250 entitats, que es reuneix un cop al mes.

Una vegada constituït l'esquema organitzatiu del PEC, i perquè tot això no quedés només en una declaració de bones intencions, aquests organismes van ser els encarregats de dissenyar un pla d'acció per al període 2003-2007: un pla estratègic en què es preveia un total de 56 projectes educatius amb uns objectius i temps perfectament definits, del seguiment de l'execució dels quals també ells serien responsables.

“Un bon exemple de la tipologia d'aquests projectes és l'anomenat «*Temps de barri, temps educatiu compartit*», on l'IMEB, la regidoria de Nous Usos del Temps, els districtes de la ciutat

i la Fundació Jaume Bofill estan treballant –juntament amb nombroses entitats de lleure i associacions de pares i mares– per millorar l’oferta d’activitats extraescolars als barris”, explica Antoni Martorell. En tenim un altre bon exemple a Sant Andreu, on en el marc del projecte estratègic “Xarxa d’atenció a la petita infància” les entitats socials, sanitàries i educatives estan treballant amb aquest districte per millorar l’atenció integral als nens més petits.

Tot i que la valoració d’aquests quatre primers anys de funcionament del PEC va ser molt positiva, se’n va extraure una sèrie d’aprenentatges que s’han corregit en la següent edició. “Ens vam adonar, per exemple, que potser eren massa projectes alhora i que per això alguns dels que estaven liderats per entitats que no eren de l’Ajuntament s’acabaven diluint una mica amb el pas del temps”, apunta Martorell.

És així com, al Pla d’Acció del PEC 2008-2011, “s’ha optat per reduir el nombre total de projectes només a onze, però encara més concrets i potents, aconseguint així concretar millor

el nostre missatge i els nostres objectius”. En aquest context, també s’ha decidit que tots els projectes estiguin liderats com a mínim per dues entitats, perquè sempre en quedi una en el cas que l’altra no hi puguí continuar.

D’altra banda, malgrat que s’ha reduït el nombre de projectes, el nombre d’entitats que hi volen col·laborar s’ha incrementat en més d’un centenar. “De manera que hem creat un *registre d’actuacions educatives* on cadascuna de les entitats pot registrar qualsevol activitat que faci en aquest sentit i el PEC s’ocupa de difondre-les en tots els districtes. Així aconseguim mantenir l’esperit del PEC i que totes se sentin part d’aquesta iniciativa per convertir la ciutat en una aula”. A l’últim, a escala organitzativa, cal destacar que l’IMEB ha habilitat una oficina tècnica que s’encarrega del seguiment de les tasques de dinamització, coordinació i execució dels diversos projectes.

CONCLUSIONS: un model d'èxit que estan adaptant altres ciutats catalanes

Un dels fets més clars que avala l'èxit del PEC és la xarxa de poblacions formada avui dia per més de 40 ciutats i viles de tot Catalunya –especialment activa a la província de Barcelona, on compta amb el suport de la Diputació– que han volgut adaptar aquest model a les seves respectives característiques i necessitats. “Del que es tracta és que cada ciutat ha sabut recrear aquesta idea des de la seva realitat i trobar la seva pròpia manera de treballar. I això ens serveix també a nosaltres amb l'intercanvi d'experiències i el coneixement de bones pràctiques que es fa a través de la Xarxa de Ciutats Educadores i de la Red Española de Ciudades Educadoras (RECE)”, assenyalava el director gerent de l'IMEB.

Si s'hagués de mesurar aquest èxit només en xifres, s'hauria de remarcar que des del PEC, durant l'any 2008, es va ajudar a promoure les 1.600.000 activitats educatives que es van dur a terme a Barcelona i que van comptar amb la participació d'uns

250.000 dels 300.000 alumnes que formen la població escolar de la ciutat.

Per al gerent de l'IMEB, un altre aspecte destacable és el fet que la primera reunió del PEC al 2003 va convocar uns 350 assistents, la major part dels quals representants d'entitats i del món del lleure extraescolar, amb només una trentena de docents, mentre que a les actuals assisteixen uns 500, la meitat dels quals són docents. “És a dir, que el PEC va néixer com un projecte que comptava amb les escoles, sense que hi estiguessin gaire implicades, i a poc a poc s'hi han volgut incorporar perquè veuen que realment funciona i hi volen participar.”

Un altre indicador per a mesurar els bons resultats d'aquest projecte és que de la seva “reunió anual, que se celebra cada novembre, podem obtenir una valoració de tota la comunitat educativa de Barcelona sobre l'estat de l'educació a la nostra ciutat, de manera que –des de l'any 2003– se'n pot fer un seguiment”.

“Avui en dia, en una societat i un món cada vegada més complexos, la família i l'escola ja no són prou per a educar als nostres fills. Com diu el filòsof José Antonio Marina, *«es necessita de tota la tribu per a poder educar al nen»*. I és per a això que estem treballant amb el PEC: coordinar, organitzar, afegir-hi valor i posar en contacte dos mons que fins ara es mantenien totalment separats; hem posat en contacte els nens i les nenes amb aquest nou espai –fora de l'entorn familiar i de l'escola– que és el conjunt de les entitats que desenvolupen les seves activitats de valor educatiu en el marc urbà de la ciutat de Barcelona”, conclou.

IDEES FORÇA

- Partint de la idea precursora que a una societat tan complexa com l'actual ja no n'hi ha prou amb la família i l'escola perquè l'educació tingui èxit, sinó que s'ha d'implicar el conjunt de la societat, l'any 2003 l'IMEB va iniciar el Projecte Educatiu Ciutat de Barcelona (PEC). La idea era que hi participessin totes les entitats culturals i cíviques de la ciutat les activitats de les quals poguessin tenir un impacte educatiu en els nens i les nenes per a convertir així tota la ciutat en un gran aula. Però el repte era com aconseguir que aquestes entitats s'hi impliquessin a fons i no es quedés tot en una declaració de bones intencions.
- Des de l'IMEB es va comprendre que la clau era crear una estructura organitzativa i participativa perquè totes les entitats se sentissin prou representades i que al mateix temps fos prou operativa per a tirar endavant totes les activitats. La metodologia desenvolupada pel projecte va tenir un caràcter híbrid a partir de combinar estratègies ja existents: la metodologia que utilitza la pedagogia per a definir els projectes educatius, la metodologia dels plans estratègics i socials de la societat, i la metodologia dels processos participatius.
- Un bon indicador de l'èxit que ha obtingut aquest projecte d'innovació social és que en l'actualitat el PEC va per la segona edició, amb la participació de més de 350 entitats, i és un model que han volgut adaptar a les seves necessitats i característiques més de 40 poblacions de tot Catalunya.